

Face Time to no Time

*Conf. univ. dr. Adina R. Motica**
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Citind și meditănd asupra temei abordate de doamna asist. univ. dr. Ana-Maria Goldan în articolul intitulat *Conexiuni familiale în contextul măsurii plasamentului – menținerea legăturilor de familie cu ajutorul tehnologiei digitale*, ne-am întrebât în ce măsură practicile de corespondență digitală, în contextul plasamentului, solicită instituirea unui nou cadru legal prin care să se reglementeze organizarea și funcționarea autorității părintești.

Pentru a încerca să creionăm un răspuns la această întrebare, se impune ca, mai întâi, să răspundem la alte 3 întrebări și anume:

1. Care este finalitatea plasamentului?
2. Care sunt situațiile concrete în care legătura dintre familia de origine, părinți în special, și copilul ocrotit prin măsura plasamentului există și poate fi menținută cu mai mare succes prin apelarea la tehnologia digitală?
3. Care este autoritatea care instituie plasamentul și ar putea să decidă cu privire la modul în care se exercită de către părinți dreptul de a vizita copilul și de a menține legătura cu acesta?

În cele ce urmează, prin răspunsurile la cele 3 întrebări vom încerca să radiografiem scheletul de bază, comun tuturor situațiilor în care se poate afla copilul față de care s-a luat măsura plasamentului, al familiei în care acesta se dorește a fi reintegrat și cu care copilul ar trebui să păstreze legătura prin utilizarea tehnologiei digitale, precum și a cauzelor care au dus la instituirea măsurii de ocrotire, însă fără a pierde din vedere faptul că ne aflăm pe un teren în care particularitățile situației fiecărui caz în parte sunt primordiale și nu secundare.

Se impune precizat chiar de la început faptul că atât Codul civil, cât și celelalte acte normative privind protecția copilului, instituie ca regulă pe care se construiește întregul eșafodaj de reglementări privind ocrotirea copilului aceea că aceasta se realizează prin părinți, primordialitatea acesteia rezultând din modul în care sunt configurate toate drepturile și obligațiile părintești.

Cu toate acestea, în practică există numeroase situații în care părinții, atunci când aceștia sunt în viață și sunt cunoscuți, nu pot, nu își doresc sau acestora le lipsesc abilitățile necesare de a-și îndeplini obligațiile părintești, copilul aflându-se într-o situație în care, pentru protecția sa se apelează la măsura plasamentului, prin scoaterea lui din mediul familial și instituirea unei măsuri alternative de protecție.

Astfel, art. 44 din Legea nr. 272/2004 ne spune că orice copil care, în mod temporar sau definitiv, este lipsit de ocrotirea părinților săi, sau care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora, are dreptul la măsuri de protecție alternativă, care constau în instituirea tutelei, a măsurilor de protecție specială prevăzute de Legea nr. 272/2004, sau a adopției.

Măsurile de protecție specială reglementate de actul normativ amintit sunt plasamentul, plasamentul în regim de urgență și supravegherea specializată, legiuitorul reglementând instituția plasamentului sub forma unei măsuri cu caracter temporar, o veritabilă alternativă provizorie la mediul familial din care copilul este scos, fiind „plasat” la o persoană sau familie, la un asistent maternal sau unui serviciu de tip rezidențial, care, în accepțiunea art. 123 din Legea nr. 272/2004, se refera la toate serviciile care asigură găzduire pe o perioadă mai mare de 24 de ore, fiind organizate pe model familial și putând avea caracter specializat, în funcție de nevoile fiecărui copil în parte.

* adina.motica@e-uvt.ro.

1. Finalitatea plasamentului ca mijloc de ocrotire a copilului care a fost separat de familia sa este reintegrarea acestuia într-un mediu familial stabil și permanent în cel mai scurt timp, deziderat care se realizează în mod

2. Beneficiarii măsurilor de protecție prin măsura plasamentului sunt copiii lipsiți de ocrotire părintească cu privire la care „nu a fost posibilă instituirea tutelei”, art. 60 al Legii nr. 272/2004 enumerând următoarele categorii de copii:

„a) copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, care beneficiază de consiliere judiciară dacă aceștia nu pot exercita, potrivit legii, autoritatea părintească, sau de tutelă specială, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela;

b) copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora;

c) copilul abuzat sau neglijat;

d) copilul găsit sau copilul părăsit în unități sanitare;

e) copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal”.

De cele mai multe ori copiii în privința cărora se instituie măsura plasamentului fac parte din prima categorie prevăzută în cuprinsul art. 60 lit. a) din Legea nr. 272/2004, respectiv copii ai căror părinți sunt decedați sau necunoscuți și pentru care nu se mai poate vorbi despre păstrarea legăturilor acestora cu părinții săi. În cazul în care autoritățile competente fac demersuri pentru identificarea părinților copilului abandonat și aceștia sunt identificați, se va încerca integrarea copilului în familie, dacă și părinții își manifesta dorința în acest sens, caz în care planul individualizat de protecție va fi configurat în așa fel încât să se poată realiza în cel mai optim mod o legătură de atașament între copil și părinții săi, situație asemănătoare cu cazul copilului la care se face referire în cuprinsul art. 60 lit. d) din Legea nr. 272/2004.

În situația prevăzută în cuprinsul art. 60 lit. c) din Legea nr. 272/2004 în care copilul este abuzat fizic, emoțional sau sexual, ori agresat de ambii părinți, sau de către singurul părinte în viață, sau când celălalt părinte este dispărut ori se află în imposibilitatea de a exercita drepturile părintești, instanța va lua măsura plasamentului copilului la bunici, la o altă persoană din familia extinsă a copilului sau la un serviciu de tip rezidențial. Într-un astfel de caz este evident faptul că o astfel de măsură va fi însoțită și de asigurarea securității copilului, în sensul interzicerii oricărui contact al părintelui agresor cu acesta¹.

Cât privește neglijența, care presupune lipsirea copilului de îngrijire și ocrotire, prin expunerea acestuia la orice fel de pericol, inclusiv frigul sau înfometarea, care are ca efect deteriorarea gravă a sănătății sau dezvoltării copilului, la fel ca în cazul în care părinților le lipsesc abilitățile parentale, presupune intervenția unui psiholog care să asiste managerul de caz în vederea găsirii celor mai eficiente măsuri pentru ca programul de reintegrare a copilului în familie să se realizeze cu succes.

Situația copilului care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal este diferită față de toate celelalte situații în care se poate afla copilul pentru care se poate institui măsura plasamentului prevăzute în cuprinsul art. 60 din Legea nr. 272/2004 la lit. a)-d), întrucât aici copilul este luat din mediul familial datorită faptului că nu își îndeplinește obligațiile corespunzătoare măsurii supravegherii specializate, dar și pentru că, așa cum s-a reținut în literatura de specialitate² „prin această măsură, copiii care au săvârșit fapte penale sunt apărați de incidența factorilor care au favorizat comiterea faptelor contrare legii și mediului infracțional”, ceea ce, de cele mai multe ori, presupune o atentă monitorizare a modului în care copilul interacționează cu părinții săi, pentru a se minimiza orice risc de influențare a acestuia în continuarea activității infracționale, mai ales în situația în care aceasta se datorează comportamentului neglijent sau culpabil al părinților.

¹ Pentru mai multe a se vedea C. M. Crăciunescu, *Ocrotirea copilului în contextul violenței domestice*, în *Revista de Dreptul Familiei* nr. 1/2023, p. 143.

² D. Lupașcu. M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, ed. a III-a, amendată și actualizată, nr. 1/2023, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 627.

Prin urmare, se poate observa că doar copiii enumerați în cuprinsul art. 60 lit. b) din Legea nr. 272/2004 sunt cei în privința cărora păstrarea legăturilor este nu numai posibilă ci și obligatorie pentru încetarea măsurii de plasament și reintegrarea acestora în familia de origine.

Problema care se pune însă în cazul acestora este că, de cele mai multe ori, motivele neimputabile părinților pentru care copilul nu poate fi lăsat în grija lor au legătură cu o stare materială precară care nu le permite părinților să ofere copilului condiții minime de trai pentru dezvoltarea sa armonioasă pe toate nivele. Este cazul familiilor cărora le lipsește un acoperiș deasupra capului, a celor fără venituri sau cu venituri foarte mici ori insuficiente pentru a acoperi nevoile, mai ales când în familie există mai mulți copii. De cele mai multe ori, în astfel de cazuri, părinții nu au un loc de muncă, sau nu au un loc de muncă stabil, putându-se vorbi despre o stare de sărăcie, iar combinația dintre nivelul scăzut al educației și lipsa resurselor financiare duce la condiții de trai precare din punctul de vedere al igienei, care, la rândul său, are un impact semnificativ asupra stării de sănătate a acestor familii.

În această situație este foarte greu să ne imaginăm că o astfel de familie și-ar putea permite să achiziționeze dispozitivele electronice necesare pentru a putea păstra legătura cu copilul cu ajutorul tehnologiei digitalizate.

3. Măsura plasamentului se stabilește de către comisia pentru protecția copilului, atunci când există acordul părinților în acest sens, pentru copilul care nu poate fi lăsat în grija părinților, din motive neimputabile acestora, respectiv pentru copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal. În cazul în care părinții nu își dau acordul pentru instituirea plasamentului, măsura se stabilește de către instanța de judecată.

De asemenea, dacă se impune înlocuirea plasamentului în regim de urgență, dispus de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, la cererea acesteia din urmă, instituirea măsurii plasamentului se stabilește de către instanța de judecată și pentru situațiile copilului ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești.

Prin urmare, se poate observa faptul că în ceea ce privește competența de instituire a plasamentului aceasta este una dublă: pe de o parte, competența revine Comisiei pentru protecția copilului din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, caz în care se constituie o echipă pluridisciplinară care, împreună cu managerul de caz, stabilește planul individualizat de protecție a copilului, care va cuprinde și programul cel mai potrivit pentru copil și pentru părinți și care are ca finalitate reintegrarea copilului în familia de origine, pe de altă parte, atunci când competența îi revine instanței judecătorești, se poate observa faptul că legiuitorul nu a prevăzut în mod expres că judecătorul trebuie să se pronunțe și cu privire la modalitatea în care vor fi menținute legăturile dintre părinți și copilul separat de aceștia prin instituirea măsurii plasamentului. Legiuitorul s-a limitat doar la a prevedea faptul că la stabilirea măsurii plasamentului se vor urmări, cu prioritate, plasarea copilului la familia extinsă sau la cea substitutivă, menținerea fraților împreună, precum și facilitarea exercitării de către părinți a dreptului de a vizita copilul și de a menține legătura cu acesta. Considerăm că nu suntem în prezența unei omisiuni în ceea ce privește obligația de a se stabili în cuprinsul hotărârii judecătorești a modului în care se vor desfășura relațiile personale dintre părinți și copii și nici un program de vizitare, așa cum se întâmplă în cazul divorțului, întrucât, la momentul instituirii măsurii plasamentului, judecătorul cunoaște doar cauza care impune scoaterea copilului din mediul familial, atunci când acesta există, toate celelalte aspecte urmând a fi stabilite după ce are loc monitorizarea copilului și a familiei și în funcție de particularitățile fiecărui caz în parte.

Mai mult decât atât, dacă s-ar stabili de către instanță un program de vizitare sau păstrare a legăturilor prin intermediul tehnologiei digitale, ar exista un foarte mare risc ca în cazul în care părinții nu pot să îl respecte, managerul de caz să fie nevoit să menționeze acest aspecte în raportul final, periclitând însuși procesul de reintegrare a copilului în familie.

Este vorba aici despre cazuistică, despre faptul că fiecare copil și fiecare familie prezintă o situație aparte care nu poate să fie generalizată, responsabilului de caz revenindu-i sarcina de a găsi cele mai bune instrumente prin care să se realizeze conectarea sau reconectarea copilului cu familia sa, ceea ce

nu exclude, dacă există posibilitatea, și este în interesul superior al copilului, a păstrării legăturilor dintre copil și părinți și cu ajutorul pe care tehnologia îl oferă atunci când vine vorba despre comunicare.

Considerăm însă, că soluția păstrării legăturilor dintre copilul care beneficiază de măsura de protecție a plasamentului și părintele sau familia sa de origine prin mijloacele tehnologiei digitale, respectiv prin telefon/smartphone sau desktop, laptop, tabletă, prin intermediul aplicațiilor de tipul Whats-up, Skype, FaceTime, Facebook etc., ce permit atât apeluri audio, cât și apeluri video, trebuie să rămână o soluție excepțională, care să se aplice doar situațiilor în care întâlnirile fizice dintre părinte și copil nu pot avea loc, cum este cazul în care părintele este reținut, execută o pedeapsă privativă de libertate, este spitalizat pentru o perioadă lungă de timp sau locuiește în străinătate și doar acolo unde posibilitatea contactului direct lipsește și doar pentru că astfel se poate evita o ruptură totală de comunicare între aceștia, însă fără a înlocui întâlnirile față în față și doar pe perioada cât menținerea modalității clasice nu este posibilă³.

Extremele de orice fel prezintă o mare doză de risc. În cazul de față, riscul este că, foarte ușor, contactul virtual poate înlocui cu totul contactul fizic, iar păstrarea contactului fizic, care presupune atingere, este esențial pentru dezvoltarea emoțională a copilului, pentru că o relație care presupune iubire și atașament emoțional și care nu conține atingere, nu este o relație⁴.

³ Pentru modul în care calitatea relației părinte-copil poate fi impactată de înlocuirea întâlnirilor față în față cu cele prin intermediul tehnologiei, a se vedea, prin analogie, B.D. Moloman, *Pot fi virusate și puse în carantină relațiile de familie?*, în Revista de Dreptul Familiei, nr. 2/2020, p. 185 și urm.

⁴ J. Davitz, R. Ball, *Psihologia procesului educațional*, Ed. Didactică și Pedagogică, București 1978, p. 257.